

BUDOUCNOST VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V KNIHOVNÁCH

IVA ZADRAŽILOVÁ

INFOS 2015

KDO JE VLASTNĚ SENIOR?

Pojem senior se užívá v návaznosti na národní důchodové systémy k označení osob, které jsou ve věku stanovené věkové hranice **odchodu do starobního důchodu** a starší.

Z reprezentativních výzkumů předseniorské a seniorské populace přitom vyplývá, že lidé se s tímto určením stáří mnohdy neztotožňují a podle jejich názoru se starým člověk stává kolem **67 roků**.

VĚKOVÁ HRANICE

- EU a projekty na podporu e-inkluzi – 50 let
- Světová zdravotnická organizace – 60 let
- Vývojová psychologie (Haller) – 63 let
- Vývojová psychologie (Haškovcová a další) – 65 let
- OSN – hranice stáří 65 let

OBECNÉ OTÁZKY

- Nejčastěji vymezená věková kategorie (65+) seniorů zahrnuje osoby ve věkovém rozpětí cca 20 – 25 let
- **Lze tuto skupinu považovat za homogenní?**
- **Je možné navrhnout vzdělání na míru?**
- Nutno vzít ohled na tzv. funkční potenciál jedince, který tvoří tři složky: **Fyzická, psychická a sociální**
- Objektivně vzato je struktura potřeb starých lidí stejná jako u všech ostatních příslušníků společnosti a stejně tak jsou potřeby neoddělitelné a vzájemně propojené do jednoho celku (viz Maslowova pyramida potřeba)

PROJEKCE POČTU A PODÍLU SENIORŮ V ČR PODLE RŮZNÝCH VĚKOVÝCH HRANIC

rok	Věková skupina (absolutně i v % jako podíl z celkové populace)								Celkem obyvatel
	60+		65+		70+		85+		
	<i>abs.</i>	%	<i>abs.</i>	%	<i>abs.</i>	%	<i>abs.</i>	%	
2002	1 932 198	18,9	1 417 962	13,9	1 004 254	9,8	98 179	1,0	10 203 269
2010	2 337 013	22,7	1 596 812	15,5	1 048 567	10,2	144 515	1,4	10 283 042
2020	2 719 639	26,4	2 088 333	20,3	1 420 418	13,8	187 301	1,8	10 283 929
2030	2 973 672	29,4	2 308 073	22,8	1 698 801	16,8	275 613	2,7	10 102 433
2040	3 481 408	35,5	2 633 554	26,9	1 847 481	18,9	441 684	4,5	9 795 118
2050	3 650 619	38,7	2 956 079	31,3	2 276 561	24,1	497 127	5,3	9 438 334

BUDOUCNOST VZDĚLÁVÁNÍ V KNIHOVNÁCH?

Proč vzdělávat? A proč v knihovnách?

- Nejčastější návštěvníci knihoven – studenti a senioři
- Existence velké poptávky ze strany seniorů
- Potřeba překlenout sekundární digitální propast
- Pozitivní dopad na ekonomiku, zdravotnictví, sociální služby...
- Národní akční plán: Zpracovat šetření o možnostech rozšíření U3V mimo stávající místa poskytování této formy vzdělávání, **zvláště s orientací na využití sítě veřejných knihoven ČR**

NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN

- Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (vydalo MPSV)
- **Jedna z priorit - Celoživotní učení** (Vize: Celoživotní učení jako přirozená a funkční součást společnosti)

Nabídka vzdělávacích kurzů pro seniory se musí odvíjet od aktuálních požadavků, které měnící se společnost klade na všechny občany. V následujícím období by se proto kurzy měly zaměřit na **rozvoj schopností v oblasti informačních a komunikačních technologií**, na podporu rozvoje finanční gramotnosti a na zvyšování ochrany bezpečnosti seniorů.

V současné době se vzdělávání na U3V účastní 38 tisíc posluchačů, což je ale „pouze“ asi 1,5 % seniorů. Pro zvýšení tohoto podílu je třeba umožnit účast i lidem z mimouniverzitních lokalit (měst a vesnic). Řešením je využití informačních a komunikačních technologií nebo **sítě veřejných knihoven**, které působí ve více než 5 500 obcích.

FUNKCE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání v postproduktivním věku plní hned několik významných funkcí v životě seniora:

- funkci **preventivní** (opatření v předstihu ke stárnutí)
- funkci **anticipační** (přípravenost na změnu stylu života a odchod do důchodu)
- funkci **rehabilitační** (znovuobjevení a udržení sil)
- funkci **posilovací** (rozvoj zájmů, potřeb, podpora aktivity, kultivace)

JAK MOHOU KNIHOVNY PODPOROVAT VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ?

- Knihovny jsou pro seniory dostupné, finančně nenáročné
- Knihovny jsou přívětivé a bezpečné, seniorům známé
- Knihovny poskytují celoživotní vzdělávání, zprostředkovávají setkávání
- Knihovny umožňují veřejnosti přístup k informačním a komunikačním technologiím
- Knihovny jsou znalci místní správy a dalších organizací a institucí v místě a umí vytipovat a oslovit aktivní osobnosti v obci
- Knihovny podporují výměnu informací
- Knihovny jsou součástí širší sítě, mají jasnou strukturu s dostatečným množstvím kvalifikovaných a zkušených pracovníků, umí komunikovat a mají dostatek praktických zkušeností s přípravou a realizací projektů

KONKRÉTNÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ - VIZE

- Napojení na Univerzity třetího věku (U3V)
- Podpora Akademií třetího věku (A3V)
- Kluby aktivního stárnutí (KIAS)
- Senior kluby
- Komunitní knihovny
- Semináře na míru pro konkrétní publikum
- Praktické workshopy s využitím ICT
- Besedy

Kde se inspirovat?

[Masarykova veřejná knihovna Vsetín](#), [Městská knihovna Chrudim](#),
[Městská knihovna Litvínov](#), [Krajská knihovna Havl. Brod](#) a další

VZDĚLÁVÁNÍ VERSUS SETKÁVÁNÍ?

- Vzdělávání cílové skupiny seniorů v knihovnách by nemělo probíhat náhodně
- Je zapotřebí nastavit ucelený koncept, který by mohly jednotlivé knihovny použít nebo se jím inspirovat
- Předpokladem pro vznik metodik vzdělávání seniorů a návrhy konkrétních lekcí je realizovaný výzkum (obsah i forma vzdělávání)

Dá se mluvit o vzdělávání, pokud proběhne beseda na téma Malíři Vysočiny?

Nenahrazují knihovny někdy pouze roli klubů důchodců?

BUDOUCNOST – ZKUSIT NOVÁ TÉMATA

Výzkum proběhlý v rámci Aplikačního semináře na KISK potvrdil, že:

- Senioři se chtějí vzdělávat prostřednictvím knihoven
- Senioři nemají zájem o e-learning, pouze jako podporu k face-to-face lekcím
- Témata jejich zájmu se přesunula od počítačové gramotnosti ke gramotnosti informační
- Chtějí se naučit co nejvíce praktického a okamžitě použitelného (zkouší si hned sami doma)
- Zajímají je stejná témata jako ne-seniorskou dospělou populaci

STRUKTURA LEKCE

Co brát v potaz při plánování lekce:

- Pozornost publika
- Smyslové vnímání – zhoršení zraku, sluchu
- Horší paměť
- Pokles extroverze a ochoty se zapojovat
- Pomalejší adaptace na nové prostředí

Ale: tvořivost a soutěživost zůstává stejná po celý život

METODIKA LEKCÍ

Jaká kritéria pro lekci stanovit:

- Název lekce
- Vzdělávací cíle lekce
- Časová dotace
- Počet účastníků
- Počet lektorů
- Materiálně-technické vybavení
- Doporučená literatura

NÁVRHY TÉMAT LEKCÍ

1. lekce – KOMUNIKACE

- Umí se přihlásit se ke své e-mailové schránce
- Umí odeslat e-mail, přečíst si e-mail a odpovědět na něj
- Ví, k čemu slouží program Skype
- Zvládá používat program Skype (hledání kontaktů, posílání zpráv, skupinový chat)

2. lekce – FACEBOOK

- je seznámen s tím, co je to Facebook a k čemu ho lze využívat
- umí se přihlásit a odhlásit ze svého účtu na Facebooku
- orientuje se v ikonách umístěných v horní liště
- umí vyhledat přátele a přidat si je mezi své kontakty
- je seznámen s tím, jak upravit profil
- je schopen přijmout žádost o přátelství
- přispívá na zeď skupiny či na svou vlastní zeď
- chápe, k čemu slouží „To se mi líbí“, „Přidat komentář“, „Sdílet“

NÁVRHY TÉMAT LEKCÍ

3. lekce – MAPY

- umí vyhledat místo výletu a konkrétní adresu např. muzea, hradu
- umí prakticky využívat online mapy např. mapy.cz, maps.google.cz
- umí si vyhledat dopravní spojení, meziměstské linky i městské linky
- umí prakticky používat idos.cz
- je schopen naplánovat výlet - vyhledat spojení, otevírací dobu, vstupné, jízdné, slevy či turistické trasy

4. lekce – ZÁKLADY FOTOGRAFOVÁNÍ

- zná rozdíl mezi kompaktním digitálním fotoaparátem, zrcadlovkou a analogovým fotoaparátem na filmy
- umí používat vlastní nebo půjčený digitální kompaktní fotoaparát
- zná základy kompozice snímků a umí fotoaparát nastavit na vybrané druhy focení
- je schopen se o přístroj starat - údržba, výměna paměťových karet, nabíjení

NÁVRHY TÉMAT LEKCÍ

5. lekce – ZPRACOVÁNÍ FOTOGRAFIÍ

- umí zkopírovat fotografie z fotoaparátu do počítače
- umí vytvořit, pojmenovat složku v počítači
- umí logicky třídit složky s fotografiemi v počítači
- je seznámen s online editorem pixlr.com
- umí v editoru základní úpravy fotografií
- umí fotografii poslat e-mailem nebo sdílet na FB

6. lekce – ONLINE NÁKUPY A PRODEJ

- je schopen si vyhledat a porovnat ceny zboží na internetu
- umí zhodnotit eshop či web a najít si recenze uživatelů
- umí nakupovat a prodávat zboží přes bazarové stránky bazoš.cz a sbazar.cz
- zná princip fungování aukčního portálu aukro.cz
- je schopen nakoupit zboží na internetovém eshopu

NÁVRHY TÉMAT LEKCÍ

7. lekce – DIVADLA, KINA, VSTUPENKY

- umí si najít program divadel či kin ve svém městě
- je schopen si najít informace o pořádaných představeních či promítaných filmech
- zvládne si zarezervovat vstupenku

8. lekce – ZDRAVOTNICTVÍ, e-GOVERNMENT

- rozumí termínu e-Government
- umí si vyhledat potřebný formulář na Internetu (stránkách Městského úřadu)
- umí vyhledat svého lékaře na *znamylekar.cz*
- umí vyhledat léky a jejich cenu v online lékárnách
- umí najít příbalový leták léků, které užívají

NÁVRHY TÉMAT LEKCÍ

9. lekce – VYHLEDÁVÁNÍ

- zná rozdíl mezi předmětovým katalogem a fulltextovým vyhledáváním
- je seznámen se základy vyhledávání na Google.cz
- umí odeslat SMS z internetu
- umí spustit pořady českých televizí, které jsou zdarma
- umí spustit rádio na play.com
- umí najít videoklip či audioknihu na youtube.com
- je seznámen s on-line projekty Městské knihovny v Praze
- chápe etické problémy, které doprovází stahování z internetu

10. lekce – ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ

- umí zhodnotit své nově nabyté znalosti a kriticky o nich komunikovat
- prezentuje své výstupy z kurzu ve formě nabídky výletu
- umí najít cestu k materiálům a webovým stránkám skupiny
- je schopen deaktivovat účet na Facebooku

CO JE CÍLEM?

- Zapojení seniorů do celoživotního vzdělávání a jejich aktivizace
- Snížení sekundární digitální propasti
- Zvýšení kvality jejich života
- Možnost seznámit se s nejnovějšími poznatky, technologiemi, fungováním informační společnosti
- Možnost nalezení práce nebo brigády na základě získaného vzdělávání

POUŽITÁ LITERATURA

Národní akční plán – dostupný z URL:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada_Akcni_plan_staruti_.pdf

NOVOTNÁ, Iveta. Děti a senioři. *Duha* [online]. 2013, roč. 27, č. 1 [cit. 2014-10-24]. Dostupný z WWW:

<<http://duha.mzk.cz/clanky/deti-seniori>>. ISSN 1804-4255.

KAMRÁDKOVÁ, Kateřina. *Senioři a Internet*. Praha, 2009, 105 s., 5 s. příloh. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví, 2009-04-17. Vedoucí diplomové práce Marie Königová.

Materiály z předmětu *APLIKAČNÍ SEMINÁŘ* na KISK FF MU.

DĚKUJI ZA POZORNOST.

**PhDr. Iva Zadražilová
zadrazilova@phil.muni.cz**